

УДК 378:147.016:81'243

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІКТАУДІЮВАННЯ ІНШОМОВНОГО МОВЛЕННЯ НА БАЗІ АВТЕНТИЧНИХ ТЕКСТІВ ПРОФЕСІЙНОГО ХАРАКТЕРУ

Н. А.Сура

У статті розглянуто організацію навчання майбутніх фахівців з ІКТ аудіювання іншомовного мовлення на базі текстів професійного характеру, а саме критерії відбору автентичних текстів, зміст та специфіку навчання аудіювання в технічному університеті.

Ключові слова: іншомовне мовлення, автентичний текст, аудіювання.

Аудіювання – рецептивний вид мовленнєвої діяльності (ВМД), який становить одночасне сприйняття й розуміння мовлення на слух і як самостійний вид мовленнєвої діяльності має свої цілі, завдання, предмет і результат [9].

Зовнішньо це не виражений, але активний процес, під час якого відбувається напружена робота всіх психічних і розумових процесів, сприйняття отримуваної інформації у вигляді звукової форми, її переробка й порівнювання з еталонами, що зберігаються в довготривалій пам'яті учнів, пізнавання й розуміння думки.

Аудіювання, або розуміння мовлення на слух, – складне й багатопланове вміння, розвиток якого, особливо в студентів немовних ВНЗ (технічних університетів), є вельми актуальним, але викликає низку труднощів, пов'язаних і з об'єктивними характеристиками цього виду мовленнєвої діяльності, і з методикою навчання аудіювання.

У науковій літературі (І. М. Алексєєва [1], Н. Д. Гальскова, Н. І. Гез [2]; О. О. Леонт'єв [4], І. М. Суслов [7]) правомірно вважається, що повнота розуміння живого мовлення визначається мірою його розуміння „збоку”, особливо мовлення людини, яка перебуває поза увагою, а також двох або кількох незримих співбесідників.

Але навчання аудіювання не може обмежуватися лише навчанням живого мовлення „збоку”. Як показують інші дослідження (Н. В. Єлухіна, М. Г. Каспарова [3]; О. В. Носович [5], М. М. Пруссаков

[6], І. В. Тараканова [8], І. І. Халєєва [10]), підвищення ефективності навчання цього мовленнєвого вміння слід шукати, з одного боку, у більш тісному взаємозв'язку між видами самого процесу аудіювання, а з іншого – у його зв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності, такими як говоріння, читання й письмо.

Актуальність окресленої проблеми зумовлена наявністю стійких суперечностей, а саме:

- між визнанням важливості навчання майбутніх фахівців з ІКТ аудіювання іншомовного мовлення на базі автентичних текстів професійного характеру та відсутністю чіткої організації навчального процесу, що мав би методологічну основу;

- між успішністю навчання майбутніх фахівців з ІКТ сприйняття іншомовного мовлення на слух та нерациональним використанням ефективних прийомів та засобів навчання.

Мета статті – розглянути організацію навчання майбутніх фахівців з ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) аудіювання на базі автентичних текстів професійного характеру.

Комунікативне аудіювання – рецептивний вид мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття й розуміння усного мовлення на слух при його одноразовому прослуховуванні [9].

У зарубіжній методиці [11] прийнято виділяти види комунікативного аудіювання залежно від комунікативної установки (навчального завдання) і співвідношення з експресивним усним мовленням.

Залежно від комунікативної установки, що орієнтує на те, якою має бути широта й глибина розуміння, виділяють:

- skim listening – аудіювання з розумінням основного змісту;
- listening for detailed comprehension – аудіювання з повним розумінням;
- listening for partial comprehension – аудіювання з вибірковою вилученням інформації;
- critical listening – аудіювання з критичною оцінкою [11].

Важливим є розрізнення комунікативного аудіювання як виду мовленнєвої діяльності (Communicative Listening) і навчального аудіювання (Guided Listening).

Навчальне аудіювання – постає як засіб навчання, є способом введення мовного матеріалу, створення міцних слухових образів мовних

одиниць, є передумовою для опанування усного мовлення, становлення й розвитку комунікативних умінь аудіювання [9].

Навчальне аудіювання допускає багатократне (при самостійній роботі) і двократне (при аудиторній роботі під керівництвом викладача) прослуховування одного й того ж матеріалу.

Залежно від співвідношення з експресивним усним мовленням та його формою, що сприймається на слух, виділяють такі види комунікативного аудіювання:

- Interactional Listening – аудіювання як компонент усномовленнєвого спілкування;
- Listening to interaction – сприйняття на слух і розуміння діалогу або полілогу;
- Transactional Listening – сприйняття на слух і розуміння монологічного мовлення [11].

Як відомо, навчання іноземній мові в технічному університеті має яскраво виражену професійну спрямованість.

Ураховуючи специфіку навчання іноземній мові в технічному університеті, можна сформулювати основні вимоги до навчальних матеріалів з аудіювання текстів, які надаються майбутнім фахівцям з інформаційно-комунікаційних технологій, таким чином: професійна спрямованість; автентичність аудіотексту; відповідний рівень труднощів; відповідний темп звучання; включення в аудіозапис перешкодоносійного фону; недикторське ставлення; фонетичне забарвлення [8].

Усі завдання, спрямовані на навчання майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій аудіювання автентичних текстів професійно орієнтованого характеру, можна підрозділити на три основних групи: завдання, що передують аудіюванню; завдання під час аудіювання; завдання, що йдуть після аудіювання [8].

Формування в майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій адекватних навичок і вмінь аудіювання текстів за фахом є однією з програмних вимог підготовки з іноземної мови в технічному університеті.

Розглянемо критерії відбору автентичних текстів для навчання майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій аудіювання професійно орієнтованого іншомовного мовлення.

У технічному університеті – це тексти за фахом, які мають містити інформацію (актуальну або проблематичну), яка стимулює вислови майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій.

Смисловий рівень текстів має відповідати професійній компетенції студентів.

Під час навчання майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій комунікативного аудіювання професійно орієнтованого іншомовного мовлення такими критеріями відбору текстів і вправ є: 1) автентичність джерел; 2) професійна спрямованість інформації; віддзеркалення сфер діяльності, ситуацій професійного спілкування, професійно значущої тематики; 3) функціонально-стилістична й жанрова співвіднесеність із спеціальності, яка набувається; 4) подання зразків монологічного й діалогічного мовлення; 5) наявність у матеріалах соціокультурних і країнознавчих знань; 6) урахування рівня професійної та мовної підготовки студентів [5].

Під автентичним розуміють текст, який є оригінальним справжнім текстом, запозиченим з оригінальних джерел, створеним носієм мови й спочатку не призначений для навчальних цілей [Там само].

Аудіотексти мають бути автентичними й у структурному, і в мовному оформленні, тобто в аудіотекстах має бути збережено такі властивості тексту, як зв'язність, цілісність, динамічність, інформативна й емоційна наповненість, відповідність його логіко-композиційних і логіко-смислових особливостей, властивих науковому й виробничо-технічному стилям мовлення [Там само].

У плані мовного оформлення автентичні аудіотексти мають відповідати лексичним, граматичним і фонетичним нормам сучасної мови, тобто представляти такий матеріал, який використовують носії мовлення в реальній професійній комунікації. Мова автентичних аудіотекстів має відповідати загальним стандартам мовленнєвих творів, що виражають комунікативні наміри у формі, прийнятій певною культурою та релевантній особливостям професійного спілкування іноземною мовою.

Вправи також мають будуватися на базі автентичних матеріалів [Там само].

Розрізняють такі види автентичних аудіотекстів, що використовують для навчання аудіювання: 1) аудіотексти, створені носієм мови й записані спеціально для дидактичних цілей; 2) аудіотексти,

адаптовані шляхом скорочення для навчальних цілей; 3) квазіавтентичні аудіотексти, автентичні по суті, але з „очищеним” від сторонніх шумів і звукових ефектів звуковим оформленням; 4) необроблені аудіотексти, створені в реальних умовах носієм мови для носія мови [Там само].

Зміст навчання майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій у технічному університеті розуміння на слух професійних аудіотекстів іноземною мовою може бути сукупністю двох аспектів:

1. Предметного/матеріального, представленого конкретним навчальним матеріалом (мовним, мовленнєвим, текстовим), що відображає в аудіотекстах різних жанрів, які містять професійно значущу інформацію, такі компоненти змісту навчання професійної іншомовної комунікації, як сфери, теми й ситуації спілкування.

2. Процесуального, представленого у вигляді серії вправ, спрямованих на формування, удосконалення й подальший контроль навичок і вмінь аудіювання як обов'язкового компонента усного мовленнєвого спілкування [8].

При цьому необхідно, аби матеріали (тексти та вправи) управляли процесом навчання майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій аудіювання автентичних текстів професійно орієнтованого характеру за допомогою ефективної технології опанування певними навичками й уміннями, зокрема – формулювань завдань, цілеспрямованої організації (послідовності) видів вправ.

І зовнішня, і внутрішня структура навчальної діяльності з навчання аудіювання іншомовного професійно орієнтованого мовлення мають корелювати з профілем технічного університету й етапом навчання іноземній мові.

Отже, аудіювання як вид комунікативної діяльності можна умовно розглядати як складову іншомовного спілкування, коли між учасниками комунікативного акту відбувається двосторонній обмін інформацією.

Процес сприйняття на слух іноземного мовлення в такому варіанті полегшується наявністю зовнішніх чинників: міміки, жестикуляції, мовою рухів тіла, виразом обличчя та іншими способами прояву емоційного стану мовця та його ставлення до викладеної й отримуваної інформації.

З іншого боку, аудіювання – це відносно самостійний вид комунікації, що набуває вигляду однобічно спрямованого мовленнєвого

поток (наприклад, при сприйнятті мовлення по радіо або телебаченню). Цей вид аудіювання, поза сумнівом, складніший.

В умовах відсутності реального мовного середовища навчання майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій аудіювання іншомовного мовлення на базі автентичних текстів професійно орієнтованого характеру передбачає, окрім мовлення викладача, використання аудіозаписів.

Таким чином, успішність процесу осмислення й запам'ятовування сприйнятої на слух інформації майбутніми фахівцями з інформаційно-комунікаційних технологій визначається й об'єктивними, і суб'єктивними чинниками.

До об'єктивних чинників належать умови, у яких здійснюється сприйняття на слух тексту, що надається: наявність незнайомих граматичних явищ, незнайомої лексики, темп мовлення та його індивідуальні особливості, неповторність, короткочасність сприйнятої інформації.

Суб'єктивні чинники визначаються особливостями психіки, що сприймають іншомовне мовлення на слух, і рівнем сформованості механізмів аудіювання (наявність навичок фонемного й мовленнєвого слуху, аудитивної пам'яті, уваги, внутрішнього артикулювання, уявлення, прогностичних здібностей).

Перспективи подальшого розвитку проблеми, що досліджується, полягають у розробці ефективної системи вправ для роботи з аудіотекстом в умовах фонокласу, яка складається з трьох етапів (передтекстового, текстового й післятекстового) та сприяє формуванню вмінь, необхідних для адекватного розуміння професійної аудіоінформації, та яка навчає майбутніх фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій не лише розуміння, але й адекватної реакції на репліки співбесідника й подальшої як найкращої обробки інформації.

Література

1. Алексеева И. Н. О трудностях аудирования и упражнениях, обучающих восприятию речи на слух / И. Н. Алексеева // Проблемы, пути и средства интенсификации учебного процесса по иностранным языкам в условиях неязыкового вуза. – Ярославль, 1980. – С. 10 – 20.
2. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Академия, 2009, – 336 с.

3. Елухина Н. В. Основные трудности аудирования и пути их преодоления / Н. В. Елухина, М. Г. Каспарова // Общая методика обучения иностранным языкам : хрестоматия / сост. А. А. Леонтьев. – М. : Рус. яз., 1991. – С. 226 – 238.
4. Леонтьев А. А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания / А. А. Леонтьев. – М. : Красанд, 2010. – 312 с.
5. Носонович Е. В. Методическая аутентичность в обучении иностранным языкам / Е. В. Носонович // Иностр. яз. в шк. – 2000. – № 1. – С. 11 – 15.
6. Пруссаков Н. Н. Трудности при обучении аудированию иноязычного звучащего текста / Н. Н. Пруссаков // Иностр. яз. в шк. – 1981. – № 3. – С. 57 – 62.
7. Суслов И. Н. О некоторых языковых трудностях восприятия на слух / И. Н. Суслов // Актуальные проблемы обучения аудированию на иностранном языке в неязыковых вузах : сб. науч. тр. – Омск, 1984. – С. 43 – 51.
8. Тараканова И. В. Профессионально ориентированная коммуникативная методика обучения аудированию студентов технических вузов / И. В. Тараканова // Оптимизация обучения иностранным языкам в системе многоуровневой подготовки специалиста (неязыковые вузы) : труды. – М. : МГЛУ, 1999. – Вып. 431. – С. 111 – 120.
9. Формирование у студентов умений и навыков устной речи, чтения и письма на иностранном языке : учеб. пособие / под ред. Л. Л. Ковтун, Л. М. Архипенко, Н. Г. Ананьева, Т. И. Колобова. – Ростов-н/Д., 1978. – 96 с.
10. Халеева И. И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи (подготовка переводчиков) : монография / И. И. Халеева. – М. : Высш. шк., 1989. – 238 с.
11. Dahlhaus V. Fertigkeit Hören / V. Dahlhaus. – München : Goethe-Institut, 1994. – 192 s.

В статье рассматривается организация обучения будущих специалистов по ИКТ аудированию иноязычной речи на базе аутентичных текстов профессионального характера, а именно: критерии отбора аутентичных текстов, содержание и специфика обучения аудированию в техническом университете.

Ключевые слова: *иноязычная речь, аутентичный текст, аудирование.*

The organization of teaching future IT specialists of foreign listening comprehension on the basis of texts of professional oriented character, criteria of authentic text' choice, its contents and specifics at technical university are reviewed in the article.

Keywords: *foreign speech, authentic text, listening comprehension.*

Сура Наталія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, докторант Інституту вищої освіти АПН України (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов В.Е. Краснопольський